

Morfoszintaktikai megszorítások jelölt kontextusokban: címek toldalékolása

Kutatásom a magyar nyelv azon jelölt szerkezeteinek vizsgálatára fókuszál, melyekben bizonyos szuffixumokra végződő művészeti produktumok címei olyan szintaktikai környezetbe kerülnek, amik az idézett frázis további toldalékolását váltják ki.

Az idézésnek ez a fajtája akkor hoz létre defektivitásszerű jelenséget, amikor a cím végén lévő szuffixum mellé (mely az idézet részét képezi) közvetlenül kerül egy morfoszintaktikailag kiváltott, azonos szuffixum. Például: *?Johnny Depp a Rémálom az Elm utcában-ban szerepelt először.*

Hipotézisem, hogy (1) azonos szuffixumok nem kerülhetnek közvetlenül egymás mellé az ilyen típusú idézett szerkezetek határán, valamint (2) az idézett frázisok végén lévő, és a mondat által kiváltott szuffixum találkozása jólformált, ha két azonos kategóriába tartozó, de nem megegyező szuffixum ismétlődik (pl. *Az Ábel a rengetegben-t mindenki olvasta.*)

A defektív jelenséget három megszorítás idézi elő, melyek az alábbi hierarchia alapján vannak egymáshoz rendezve: (i) a szintaktikai kategória által kiváltott szuffixum mindig legyen jelölve; (ii) törlés egy idézett frázisból nem lehetséges; (iii) megegyező szuffixumok közvetlen egymás melletti megjelenése nem lehetséges. A legutóbbi megszorítás megsértése után javító mechanizmusok alkalmazása válik szükségessé. (Prince & Smolensky, 2013)

A nyelvészeti irodalomban csupán hasonló jelenségek leírásával lehet találkozni. A szómáliai nyelvben az igei prefixumok közvetlenül egymás mellett megismétlődését megakadályozó szabályok léteznek, pl. a zöngésedés (/ka/+ka/→/kaga/), helyettesítés (/ku/+ku/→/kuga/), néhány fennmaradó eset azonban teljesen defektív (*la/+la/). (Saeed, 1999) További, jelen kutatáshoz kapcsolódó megfigyelés a tagadás hatókörének ingadozása (például *Nem kedvellek.* vs. *Nem „kedvellek”.*); az ilyen típusú frázisidézéseknél a címek toldalékolásához hasonló prozódiai egységek keletkeznek. (Horn, 1989) A címek elején időnként névelő is található, ami ugyanazt a problémát idézi elő a frázis elején lévő határon, mint a végén lévő szuffixumok: Steriade (2000) *kiterjesztett paradigmája* ezen témát árnyaló értelmezési keretet nyújthat az olyan szerkezetek vizsgálatával, mint a *?Láttad az A kis habléányt?*, ahol kérdéses, hogy mennyire fogadható el.

Az MNSZ2-ben végzett lekérdezések alapján a $t\theta + \alpha + \alpha$ típusú szuffixumduplikátumok nem, vagy csak nagyon korlátozottan lehetségesek: például az „*Alice Csodaországban-ban*” mindösszesen kétszer szerepel a korpuszban, míg az ACC raggal ellátott cím 13-szor, a POSS szuffixumra végződő ugyanezzel a címmel 19-szer. Teljesebb képet a Google-ben végzett speciális keresés által kaphatunk: az „*Alice/Alíz/Aliz Csodaországban*” + ACC közel 40.000-szer fordul elő, míg az INE+INE csupán 13-szor.

A defektivitáshoz kötődő jelenségek általános vevjáróinak tekinthetjük, hogy bizonyos esetekben mégis találunk az elmélettel ellentmondó előfordulásokat, továbbá egy rendkívül heterogén jelenségről van szó, melynek használata még egyazon beszélőn belül is ingadozhat.

Hivatkozások

- Horn, Laurence R. 1989. *A natural history of negation*. Chicago University Press, USA.
- Prince, Alan & Paul Smolensky. 2013. *Optimality theory: Constraint interaction in generative grammar*. Media Production Services Unit, Manitoba Education.
- Saeed, John. 1999. *Somali*, vol. 10. John Benjamins Publishing.

Steriade, Donca. 2000. Paradigm uniformity and the phonetics-phonology boundary.
Papers in laboratory phonology 5. 313–334.